

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. I. Notitia monasterii veteris ac novi, ubi præfuit, cultumque obtinuit:
ejus memoria in Martyrologiis, cultus et officia Ecclesiastica: gesta unde
referenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A giso concessa fuisse, existimans : unde merito colligas, sanctum Episcopum veterum canonum observantissimum fuisse. Sed et aliam ex bonis, ut apparet, propriis, cum eam pro salute sua et parentum fecisse se dicat, hæredibusque interdicat, ne eam infringere audeant, ecclesiæ S. Gaudentii donationem fecit, quæ adhuc existat, et in sancti Episcopi memoriam ex eodem Carolo pag. 285 et seq. huc transcribitur : est vero hujusmodi : Ego in Dei nomine Adelgisus, gratia Dei sanctæ Novariensis ecclesiæ episcopus, propter salutem dixi : Considerante me Dei omnipotentis misericordia, quod pro remedio animæ meæ vel parentum meorum, ut mihi in æterna vita ad salutem proficiat : necesse est semper illud agere, unde hic et in futuro sæculo plena apud omnipotentem Deum maneant merces.

quædam in ecclesiam suam

9 Proinde ego, qui supra, Adelgisus episcopus judico, atque instituo et per præsentem cartulam judicati confirmo, id est, curtem meam dono, coltile, quod habeo in fine, vel fundo vici Cisti subterioris, vel in ejus territorio, seu et casas massarietas, quas habeo in nostro vico Cisti et mihi advenerunt ex rebus de banno Adeldardi ex genere Francorum, seu et de aliis hominibus, id est, casis, curtis ædificiis, ortis, campis, areis, pratis, vineis, silvis, pascuis, astalaris, aquationibus, vicinalibus, cultilibus, vel incultilibus, divisis aut indivisis, mobilibus, vel immobilibus, seseque moventibus, puteo, usu putei, extrinsecis, vel intrinsecis, casis, accesso, vel ingresso : omnia, et in omnibus, et in integram curtem dono, coltile, seu, et massarietas quantascumque in nostro vico Cisti mihi per cartulam et comparationem, aut per quævis ingenio, ibidem acquisivero, judico, atque instituo ego qui supra Adelgisus episco-

pus canonicæ S. Gaudentii (S. Laurentii male apud Ughellum legitur) quæ est fundata foris murum civitatis Novariæ, ubi corpus sanctum ejus requiescit.

AUCTORE J. B.

10 Et volo, ut ipsi canonici, qui ibidem pro tempore fuerint, habeant et frui debeant nostris rebus ; et exinde vestimentum et calceamentum procurare debeant, ut mihi in æterna vita ad salutem proficiant. Et hoc volo atque instituo, ut defensionem tantummodo habeant a Pontifice, qui pro tempore in civitate Novaria fuerit. Nam alia repetitio ab eodem pontifice nihil obtineat ; sed hoc volo, ut meum factum, sicut superius legitur, perennis temporibus firmum, et stabile permaneat, et non liceat nolle, quod volui ; sed quod semel a me factum, vel conscriptum est, omni in tempore inviolabiliter conservari promitto. Et si ullus de hæredibus, vel parentibus meis contra hoc meum factum ire quomodocumque voluerit, non valeat vindicare, quod repetiit ; sed sit culpabilis auri una cum soc. fisco lib. quinquaginta, et hoc meum factum firmum, et stabile debeat permanere. Actum intra civitatem Novariæ.

munificentia

11 Ego Adelgisus ac si indignus episcopus hanc cartulam donationis a me factæ, vel roboratæ manu propria subscripsi ; et honorum hominum roborare decrevi. Signa.... manuum Ragimberti Franco et Vasallo Domi regis.... Signum.... manus. Ego.... Vhildritus presbyter suscrip. Ego Crembertus rogatus subscripsi. Ego Ansfredus presbyter in hoc judicatu manu propria... subscripsi.... Ego Basiliscus presbyter in hoc judicatu manu mea scripsi. Ego Julio notarius scriptor hujus cartulæ judicati scripsi, post tradita complevi, et dedi etc.

E documenta.

DE S. MARTINO CONFESSORE

PRIMO ABBATE BELLI-FONTIS, NUNC VALLIS-PARADISI

IN LEGIONENSI REGNO HISPANIÆ.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I. Notitia monasterii veteris ac novi, ubi præfuit, cultumque obtinuit : ejus memoria in Martyrologiis, cultus et officia Ecclesiastica : gesta unde referenda.

ANNO MCLII. Situs ac nomina monasterii,

Hujus loci notitiam, quæque de ejusdem primo abbate, S. Martino, novimus, fere omnia habemus ex illustrissimi Angeli Maurique, Pacensis episcopi, sui Ordinis Cisterciensis Annalibus magna fide conscriptis. Hoc teste ad annum Christi 1157, cap. 5 num. 1, monasterium BELLI-FONTIS, hodie VALLIS-PARADISI prope Peleas inter Zamoram, Salmanticamque (regni Legionensis civitates) situm est in diocesi Zamorensi. Deinde Octobris Tomus III.

ibidem num. 8, Nomen, inquit, a fonte proximo mutuatum BELLI-FONTIS vocabulum fecit. Id varie mox retentum, omissumve, et convicino castro non raro cedens, SANCTA MARIA, nunc DE BELLO-FONTE, nunc DE PELEIS, dicta vulgari usu : tandem mutato loco, prorsus evanuit, atque in VALLEM-PARADISI mutuatum est Ferdinandi Legionensis regis jussu, quod suo loco et tempore dicemus. Interim adnoto, eumdem Ferdinandum, cum translationem privilegio suo munit, primitiva vocabula expressisse, dum ait :

119 « Abbas

AUCTOR
C. S.

» Abbas et monachi monasterii de Bello-fonte,
» quod Peleas generaliter appellatur, Ordinis
» Cisterciensis. » *Sed de his pluribus infra.*

cujus primus
abbas

2 *Ejusdem loci primus abbas Ordinis Cisterciensis, etsi certus ejus sit et antiquus cultus, admodum paucis notus est martyrologis, e quibus Chrysostomus Henriquez in Martyrologio Cisterciensi eum hodie primo loco cum sequenti elogio annuntiat:* In Hispania S. Martinus abbas, sanctissimi patris Bernardi discipulus, quem Alphonsus imperator in obscurissimo antro seminadum, seque flagellis crudeliter cadentem invenit: quo spectaculo commotus pius princeps monasterium, quod hodie celeberrimum est, et VALLIS-PARADISI nomen obtinet, construxit, ibidemque sanctum Virum abbatem praefecit. Qui familiae Dominicae pastor constitutus sollicito curam gessit, vitaeque illi integritas mirabilis fuit, et in perferendis omnibus spiritualis militiae adversitatibus invicta animi fortitudo: totque tam in vita, quam in morte, claruit miraculis, ut Sanctorum numero sit adscriptus.

in paucis
Martyrologis

5 *Brevius illum eodem die memorat Hugo Menardus in Martyrologio Sanctorum Ordinis Benedictini, In Hispania, inquit, sancti Martini abbatis. Non alium autem hic, quam Bellifontis Abbatem designari, constat ibidem ex lib. 11 Observationum, ubi eadem fere, quae ex Henriquezio mox retuli, omisso tamen rectius S. Bernardi magisterio, annotavit. Henriquezium sic secutus est Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad eundem diem, ut primam elogii partem mutaverit, ita orsus: In Hispania S. Martini, abbatis Vallis-paradisi. Martinus, vir praecleari nominis et admirandae virtutis, tenella etiamnum aetate promissis illectus Euangelicis, relictis parentibus, insalutatisque amicis, cucullo se abdidit, et absolutum perfectionis magistrum, doctorem nostrum mellifluum (S. Bernardum Claravallensem abbatem) indeptus, dignissimus postea visus est, qui in Hispanias usque mitteretur. Quem cum Alphonsus etc. fere ex Henriquezio.*

hoc die annuntiatur duplici de causa.

4 *Eundem denique sanctum Abbatem Joannes Tamayus in Martyrologio suo Hispanico, hoc pariter die sic celebrat: Bello-Monti, (imo Bello-fonte) apud Zamoram in Hispania Citeriori, sancti Martini, abbatis Cisterciensis (adde Ordinis) qui cum primus abbatibus illius cœnobii infulas induisset, bonis operibus insudando, ad fulgentem gloriae clamydem evolavit. Hoc aliaque jam data elogia examinabo inferius. Apud alios martyrologos hujus Sancti memoriam hoc die non legi, ne apud Philippum Ferrarium quidem, nec apud sagacissimum Sanctorum indagatorem, Castellatum. Duplici autem titulo ille ad hunc diem Martyrologis inscribi poterat, natalis scilicet seu obitus, et translationis, quam eodem die contigisse, eodemque Officio ab Hispanis Cisterciensis Ordinis alumnis recoli, mox videbimus. Eundem tamen Martyrologium Cisterciense, inter Monastica ad calcem Romani, a Benedicto XIV Papa aucti et castigati, editum postridie sic primo loco memorat: In Hispania sancti Martini abbatis Vallis Paradisi, Cisterciensis Ordinis, sanctimonia et miraculis clari. Mutati diei ratio est, quod ex infra dicendis ejusdem Sancti Officium, dum ad universum Cisterciensem Ordinem extensum est, diei 8 Octobris fuerit affixum.*

5 *De insigni illius cultu Manricum ad annum*

Christi 1132, cap. 4 audiamus. Miracula (ait ibi num. 2) testantur antiquae tabulae, tam viventis, quam vita jam defuncti, seu translati ad meliorem, quibus non solum ipsius propria capella [in qua] per multos annos mansere cineres Sancti, sed fanum ipsum constructum post annos aliquot, decorari conspicitur, atque ad altare majus affixae imagines, non minus ex antiquitate venerandae, quam ex situ. Ibi complures sanitati restitutos ex variis morbis, atque ipsum Sanctum imponentem singulis manus, tum flagris se cadentem, orantemque; atque id genus alia per picturas (ignorantium hominum libros) miracula et virtutes exprimentes, cernere licet. Haec ibi.

D
De cultu ejus
constat ex
anathematis
et picturis
publice ex
positis.

6 *Tum rursus num. 9 subdit: Festum B. Martini celebratur non solum in proprio ejus monasterio, sed in tota alma Hispaniarum Congregatione (scilicet Ordinis Cisterciensis) die septima mensis Octobris, qua simul obitus et translatio contigere: qua item die ipsius mentionem faciunt Martyrologium Monasticum et Menologium Sanctorum Cisterciensium, Joannes abbas, et Missale antiquum Ordinis, Auber-tus Mireus, et alii recentiores. Ex his quaedam breviter per anticipationem dicta, reliqua fusius dicemus suis temporibus. Translatio, quia in eundem diem incidit, non habet peculiarem celebritatem. Praedictam autem Officii extensionem primum contigisse anno 1340, docet in Appendice ad tom. IV eorumdem Annalium, seu in Serie abbatum Palaciolensium, sub Mancio, quadragesimo octavo abbate, num. 5 dicens: In hoc capitulo (anni 1340) celebrari jussum festum S. Martini, primi Vallis-paradisi abbatis, per totam observantiam, quod hactenus, neque id a multis annis, solum in propria ecclesia celebrabatur. Laudatum Officium habere suas Lectiones proprias, discimus ex eodem Annalista, dum ibidem num. 5 praemisit octavam ejusdem Lectionem, quae de S. Martini corporis translatione agit, quam et ego ex ipso recitabo inferius.*

et ex Officio
hoc die in
Congregatio-
ne Hispanica

7 *Scrispsit ista Manricus sub medium saeculum XVII, quo fortasse tempore sola Hispanica Cisterciensium Congregatio, de qua sola ille ibi meminit, annum istud S. Martini Officium celebravit. At ineunte saeculo XVII, extensa fuit ad universum S. Bernardi Cisterciensem Ordinem facultas eundem S. Martinum Officio ritus duplicis quotannis honorandi. Ita didici ex decreto sacrae Rituum Congregationis Romanae, edito die 15 Augusti anni 1701, unaque cum aliis ejus generis decretis ab eadem sacra Congregatione in gratiam ejusdem Ordinis concessis, a Clemente XI Papa die 23 Septembris anni 1710 confirmato; quod praefatum legitur Proprio Sanctorum, ad usum monialium dicti Ordinis, quae Romano Breviario utuntur, anno 1759 Molinis in Gallia vulgato. Translatus hic est cultus in diem posturum, octavam scilicet Octobris, quia dies 7 impeditus erat festo pariter duplici de S. Justina virgine martyre Patavina.*

alteroque ritus
duplicis
postridie cele-
brando
F

8 *Officium autem S. Martini ibidem fit ex Communi Confessorum non pontificum: Lectiones 1 Nocturni sumuntur ex Scriptura Occurrente; secundi Nocturni ex Sermone S. Bernardi in festo S. Martini episcopi: tertii Nocturni ex Evangelio S. Matthaei: Dixit Petrus ad Jesum etc.; cum Homilia ejusdem S. Bernardi de Colloquio Simonis cum Jesu: Nemo sanae mentis etc.:*

toti Ordini
ineunte saeculo
XVII con-
cesso.

Oratio

A *Oratio denique hæc est* : Exaudi, Domine, populum tuum tota Tibi mente subditum, et beati Martini abbatis supplicatione custodi, ut corpore et corde protectus, quod pie credit, appetat, et, quod juste sperat, obtineat. Per Dominum etc. *Ex hæcenus dictis dicendisque in dubium revocari nequit legitimus S. Martini hodierni cultus, eaque ratione ille vere dici potest, ut supra dicit Henriquezius, Sanctorum numero adscriptus : verum nescio, an id per formalem a summo Pontifice canonizationem factum sit, ac proinde quam vere Henriquezius in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib. II, distinct. 26, cap. 24 dixerit : Diploma canonizationis ejus extat Romæ in Vaticano.*

Si qua exstiterit ejusdem Vita antiqua,

9 *Exstitisse aliquam hujus sancti Abbatis Vitam, colligit Henriquezius in Menologio Cisterciensi ad hunc diem, ex adductis de eo hisce Seguinii verbis* : Unde et multis in vita et post mortem emicuit miraculis, sicut in ejus Historia legitur. *Sed nonne Historia nomine Seguinus designasse potuit proprias illius Officii Lectiones, quas, cum mihi ad manum non sint, nequeo cum ceteris Seguinii dictis ab Henriquezio relatis conferre; id tamen dicere licet, in octava ejusdem Officii Lectione, ex Manrico inferius describenda, expressam de miraculis ab eo Sancto, dum viveret, patris exstare mentionem. Adhæc, ut sit, Philippus iste Seguinus, monasterii Chalisii, seu Caroliloci, diocesis Sylvanectensis in Gallia, monachus ac Prior, vixit sæculo XVI, vivebatque etiam anno 1590, teste Carolo de Visch in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Cisterciensis, in qua et illius elogium datur, et inter ejusdem Opuscula inedita Catalogus Sanctorum Beatorumque universi Ordinis Cisterciensis, eorumdemque Vitæ plurimæ laudantur.*

ca dudum perisse videtur.

10 *Ponamus ergo, aliquam S. Martini Bellifontani abbatis Vitam, quæ Seguinto præluxerit, vere exstitisse; nihilo minus dubium erit, cujus illa temporis, cujus fidei fuerit, cum inter S. Martini obitum, Seguinique ætatem quatuor sæcula intercesserint, quorum quoto illa Vita scripta fuerit, nescitur. Porro si qua unquam, qualiscumque illa demum fuerit, Vita exstitit, videtur a solo Seguinto visa fuisse (cum hanc ex eo solo alii laudent) ac Henriquezii tempore aut jam perisse, aut latuisse, cum ipsemet in Menologio dicat : Hujus Sancti (Martini) festività in universa Congregatione Hispanica hac die solemniter recolitur, solemnissime recoleretur, si Historiam vitæ ipsius, quam Philippus Seguinus penes se habuit, Hispani obtinere potuissent. Nec notior ea fuit Tamayo, dum ad Martyrologium suum Hispanicum hoc die annotavit : Ejus Acta penes se habuit Philippus Seguinus; sed nostrorum dispendio perierunt. Frustra igitur pro eadem obtinenda laborarem, proindeque cogor solum ea, quæ recentiores, ac in primis illustrissimus Manricus, Pacensis in Hispania episcopus, in sui Cisterciensis Ordinis Annalibus, de hoc sancto Abbate scripserunt, colligere, quantumque per monumentorum penuriam licebit, illustrare.*

§ II. Sancti cognomen ac patria : susceptum sacerdotium : præfectura in hospicio pauperum : additum huic monasterium Ordinis Cisterciensis, gestaque ab ipso ibidem prælatura : illius obitus ac primi successores.

AUCTORE
C. S.

Martinus, teste supra laudato Manrico ad annum Christi 1157, cap. 3, num. 1, fuit cognomento Cimis, genere nobilis, patria Zamorensis, jamque sacerdos, ac pio cuidam peregrinorum hospicio præfectus, dum Cisterciensia Instituta complexus est. De cognomento Cidis constat tam ex charta donationis Alphonsi VIII, alius VII, Castellæ et Legionis regis, quam ex inscriptionibus, quas suis locis recenseo. At unde id cognomen accepit, nemo explicat. Floruit quidem in Hispania post medium sæculum XI famosus bellator Rodericus, multis victoriis de Maurorum regibus relatis clarus, ab iisque voce Arabica Cid, quæ Ducem, Gubernatorem, Regulumque sonat, salutat, unde et id cognomen retinuit : verum huic Cido unicum filium fuisse lego, ante patrem in pugna casum, duasque filias; nec existimo, censuisse Manricum, Martinum ex illius posteris fuisse, quod ex Roderici historia minime verisimile est; ac multo malo credere, Martino cognomentum Cidis aliunde obtigisse.

Cognomento Cidis fuit, gente Hispanus,

E

12 *Hinc nihil quoque habeo, quod pro ejusdem generis nobilitate confirmanda proferam, nisi quod non incongruum nobilitati patrimonium ei fuisse videatur ex iis, quæ de erecto, cui præfuit, pauperum hospicio infra dicemus. Pro Hispana illius patria favet cognomentum Cidis, seu Cid, pro natali autem solo Zamorensi tum ejusdem in Zamorensi diocesi tam ante, quam post susceptum Cisterciensium Institutum habitatio et obitus, tum in postremo illius epitaphio, suo loco recitando, Zamorensium gloria appellatio. Tamayo in Annotatis ad Martyrologium Hispanicum hoc die 7 Octobris, eundem natiuitate Gallum potius existimasse videtur, Martinus, inquit, sancti patris Bernardi discipulus, qui ex cognomento Cim origine Hispanus creditur, ab ipso sancto patriarcha cum Ægea, Bernardo et Petro Pictaviensi in Hispanias dimissus, ut Ordinem Cisterciensem inter Hispanorum militum agmina extenderet. Fortasse ejusdem opinionis fuit Bucelinus, qui verbis num. 5 relatis dicit, Martinum in tenera ætate monasticam vitam amplexum, sub S. Bernardo Claravallensi abbate tantum profecisse, ut dignissimus visus fuerit, qui in Hispanias usque mitteretur. Verum hi nituntur Seguinti loco, infra recitando, non admittendo.*

ac verisimilius patria Zamorensis, non Gallus.

F

15 *Redeo ad Manricum, de S. Martino, jam viro, ac verisimiliter tum etiam presbytero, sic prosequente* : Eum locum (in quo monasterium Bellifontis postea fuit edificatum) speluncam latronum olim... primum quidem in domum orationis,

Jam sacerdos, pioque pauperum hospicio